

10. JOGSZOLGÁLTATÁS

Bírók, ügyvédek, ügyészek, jogászok, ombudsmanok, jogsegélyek, tanácsadók stb.

1. KÉP A JOGÁSZOKRÓL

Az általános kép szerint a jogászok borzasztóan merev gondolkodásúak. A legtöbbször szerint csak paragrafusokban képesek gondolkodni: ha valami problémát látnak, rögtön új jogszabályon törnek a fejüket. Környezeti perek során igyekeznek elkerülni a szakmai vitát, és az ügyet igyekeznek eljárásjogi jogszabályokra hivatkozva minél hamarabb, akár érdemi tárgyalás nélkül lezárni.

Egyes vélemények szerint a bírakat teljesen hidegen hagyják a környezeti értékek – úgy szakmailag, mint érzelmileg. Különösen az építésügyi, vízgazdálkodási bírák hozzáállása technokrata: szerintük az igazán szép munka csak zöldmezős beruházás lehet.

2. VALÓSÁG

A **bírók** polgárjogi gondolkodásúak. A polgárjogban ismeretlen az eszmei érték fogalma, és nem ismert a jövő nemzedékek iránt érzett felelősség sem. Egy bírónak, aki munkája során főként polgárjogi paragrafusokkal dolgozik, igen nehéz elmagyarázni, hogy mondjuk a Vörösmarty téren lévő platánfák értéke nem egyenlő a fák tűzifa áron kiszámolt értékével.

Számos környezetvédelmet érintő **nemzetközi egyezmény** a magyar jogrendszer részévé vált (például a 2001. LXXXI. Törvény a környezeti ügyekben az információhoz való hozzáféréshez, a nyilvánosságának a döntéshozatalban történő részvételéről és az igazságszolgáltatáshoz való jog biztosításáról szóló, Aarhusban, 1998. június 25-én elfogadott egyezmény kihirdetéséről). Ennek ellenére a jogászok többsége ezeket nem alkalmazza, nem ismeri, mivel ők a polgárjogi szabályozást ismerik jobban, abban „vannak otthon”. Ha végignézzük a környezeti ügyekben hozott határozatok indoklásait, alig találunk nemzetközi egyezményekre való hivatkozást.

Aránytalanul gyakori viszont az **eljárásjogi törvényekre** való hivatkozás. Egyes vélemények szerint ennek az lehet az oka, hogy sok jogász annyira idegenkedik a környezeti ügyektől, hogy az érdemi tárgyalás elkerülése érdekében inkább eljárásjogi kibúvókat keres. „Zöld” berkekben elhíresült az a mondat, amit egy egyébként jó szándékú bíró egy környezeti ügy tárgyalásának szünetében mondott: „Csak nem gondolja, hogy én ezt meg fogom érteni?” Nem véletlen tehát, hogy annyi környezetvédelmi tárgyú beadványt utasítanak el perképeség hiányára, ügyféli jogállás hiányára való hivatkozással.

Nagyon **kevés környezetvédelmi szakjogász** dolgozik Magyarországon. A Környezeti ügyekre kijelölt bírának csak elenyésző százaléka rendelkezik környezetvédelmi képzéssel. Nincs meg a megfelelő háttér annak, hogy a környezeti ügyekre specializálódni lehessen, pedig mondjuk egy környezetvédelmi hatásvizsgálat tárgyalásakor tisztán szakmai érvek és ellenérvek között kell igazságot tenni. Ezt pedig megfelelő felkészültség nélkül nehezen várhatjuk a jogászoktól.

A környezetvédelemi **szakképzés** nagyon fiatal, csak néhány éve van ilyen. Más jogágakkal ellentétben nincs nagy hagyománya a környezetvédelmi jog oktatásának. Jól mutatja ezt, hogy környezetvédelmi jog oktatásához magyar tankönyv csak egyetlen egy van. A környezetvédelmi igazságszolgáltatás gyakorlatát alig ismerik meg a hallgatók, a hangsúly a törvények bemagoltatásán van. A környezetjogi oktatók száma, fizetése, munkakörülményei közel sem felelnek meg az igényeknek. Ennek ellenére számos egészen kiváló jogi, környezeti, és előadói tudással rendelkező oktatót találhatunk a területen.

Nagyon komoly a **posztgraduális képzés** is, amit ma már nem csak jogvégzetteknek indítanak, de például közgazdászok is jelentős számban jelentkeznek. A képzés egyre népszerűbb: a képzés indításakor 30-40 hallgató volt egy évfolyamon, ma már 180-200 diák jelentkezik; főként ügyészek, jogtanácsosok, felügyeltek munkatársai. Bírók meglepően kis arányban jelentkeznek a képzésre. Sajnos a képzés hatása még nem érezhető a gyakorlati életben.

A környezetvédelmi szakjogász képzést a hallgató finanszírozza, nincs támogatás, az ösztöndíjakra egyénileg kell pályázni. Teljesen bizonytalan, hogy a szerzett tudás mennyire lesz alkalmazható, illetve forintosítható a gyakorlati életben. A szakirányú felkészültséget anyagilag is honorálni kellene. Pótlékkal, fizetkiegészítéssel vonzóvá kellene tenni, hogy mondjuk egy megyei bíró környezetvédelmi ügyekre specializálja magát.

Végzős jogáshallgatók meglepően nagy számban írnak környezetvédelmi témájú szakdolgozatot. A témát maguk választják, tehát érdekli őket a környezetvédelem. A szakdolgozat megírása után többségük mégis eltűnik, elszívja őket az igazságszolgáltatás, és az üzleti szféra; alig maradnak páran a környezetvédelem területén. A végzett jogászok számára nem vonzó a környezetvédelem területe - sem civil szervezeteknél, sem közigazgatási szervezeteknél. Úgy gondolják, hogy „Balhékból nem lehet pénzt csinálni.”

Néhány ügyvéd alkalmanként foglalkozni kezd a sok károsultat érintő, nagy szennyezésekkel, és az ügyek vitelével meg is találja a számítását. A legtöbb jogász azonban csak akkor tűnik fel a környezetvédelem színpadán, ha magánemberként személyesen is érintetté válik. Akkor viszont erősen hallatja a hangját. Az az ügyvéd, akinek házáat, telkét érinti mondjuk egy időnként kellemetlen szagú üzem, az hamar megtalálja a módját, hogy hogyan hívasson össze lakossági fórumot, ott nagyon hatásosan képviseli az érdekeit, aztán az ügy elrendeződésével el is tűnik, ahogy jött.

3. TANÁCSOK JOGÁSZOKNAK

Ne értékeljük alul a környezetvédelem fontosságát. Az egészséges környezethez való jog általános jog, azt az **alkotmány** is rögzíti:

18. § A Magyar Köztársaság elismeri és érvényesíti mindenki jogát az egészséges környezethez.

70/D. § (1) A Magyar Köztársaság területén élőknek joguk van a lehető legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez.

(2) Ezt a jogot a Magyar Köztársaság a munkavédelem, az egészségügyi intézmények és az orvosi ellátás megszervezésével, a rendszeres testedzés biztosításával, valamint az épített és a természetes környezet védelmével valósítja meg.

Egy-egy környezeti ügy elbírálásakor vegyük figyelembe a vonatkozó **nemzetközi egyezményeket** is. A szektorok közötti kommunikációt sokszor nehezíti, hogy a felek nem ismerik, vagy nem alkalmazzák megfelelően a környezeti adatokról szóló jogszabályokat. A törvény (2001. LXXXI. Törvény a környezeti ügyekben az információhoz való hozzáféréshez, a nyilvánosságának a döntéshozatalban történő részvételéről és az igazságszolgáltatáshoz való jog biztosításáról szóló, Aarhusban, 1998. június 25-én elfogadott egyezmény kihirdetéséről) kimondja, hogy a környezeti adatok főszabályként nyilvánosak.

Ha számunkra új területen kell döntést hoznunk, és több adatra, információra van szükségünk, ezt minél többször kérjük a felperestől. Például lehet, hogy a felperes számára nyilvánvaló a vasút környezeti előnye a közúti közlekedéssel szemben, ezért erre mint evidens tényre hibatkozik. Azonban ahhoz, hogy döntésünket megalapozottan hozhassuk, minél több bizonyítékot, érvet, adatot vegyünk igénybe. Ehez pedig nyugodtan kérjük a felperes segítségét: kérjük **részletezéseket, beadványokat, mellékleteket**.

4. HOGYAN ÉPÍTSEK KAPCSOLATOT AZ IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS KÉPVISELŐJEIVEL?

Igyekezzünk **peren kívül megállapodni** a szennyezővel. Ha mondjuk egy üzem rendszeresen zajt okoz, és ez zavarja a környék lakóit, akkor első lépésként írjunk egy levelet az üzem vezetőinek, melyben felvázoljuk a problémát, és a véleményünket, segítségüket kérjük. A későbbiekben, amennyiben szükséges, célszerű lehet aláírásgyűjtést kezdeni, környezetvédő civil szervezetek véleményét kérni. Lehet, hogy hasznos, ha a tárgyalások során nyomatékosan megemlítjük a per lehetőségét is. (Konkrét jogszabályokra való hivatkozás nagyon sok esetben a meggyőzés erős eszköze lehet.)

A legtöbb felelős cégvezető tisztában van azzal, hogy egy per felhívna a közvélemény figyelmét a szennyezésekre, az esetleges hiányosságokra, másrészt a szakértői vizsgálat valószínűleg megállapítaná a szennyezést. Ez pedig erősen ronthatja a cég hírnevét. A per elkerülése tehát sok esetben közös érdek.

A jogi **eljárás megviselő** lehet. Kiforgatják az ember szavait, olyan fogalmakat használnak, ami a legtöbb ember számára ismeretlen. Még gyakorlott jogászok is gyakran emlegetnek „tárgyalótermi tüneteket”. Bizonyos esetekben (ha a sértett idős, beteg, vagy várandós kismama) nem célszerű bírósági pert kezdeményezni, mert az éppen azt veszélyeztetheti, akit védeni szeretnénk.

Mindezen kellemetlenségek elkerülésére célszerű a **civil környezetvédő szervezetek** segítségét kérni. Sok szervezet jelentős jogi tapasztalattal rendelkezik, tanácsot ad környezetjogi témákban, vagy akár maga vállalja fel környezeti ügyek perre vitelét. (Előfordul, hogy a környezetvédő szervezet nem képviselheti az ügyet, mert a képviselési jogosítványai határosak. Ilyenkor ügyvédre bíznak meg az ügy vitelére.) Ilyen esetben az államigazgatási eljárás, illetve a per során mindenképpen maradjunk állandó kapcsolatban a szervezettel. A szervezet pontos tanácsokat adhat, hiszen jogászaik pontosan tudják, hogy egy-egy eljárási cselekménynek milyen hatása lehet, mit kezdeményezhetünk. Az állandó konzultáció komoly előnyt jelenthet.

Egy bírósági **per anyagilag** is megterhelő lehet. Az anyagi terhek mérséklésére több módszer is kínálkozik.

Az első lehetőség az, hogy az **ügyészségnek** írjunk levelet, hiszen az ügyészség indíthat pert közérdekű ügyekben, vagy ha az érintett nem indíthat pert. Ha az ügyészség ezt vállalja, akkor az érintettnek egyáltalán nem kell foglalkoznia a továbbiakban az üggyel.

A második lehetőség a **költségmentesség** kérése. Ez egyfelől jelenti az illetékmentességet, másfelől ha elvesztjük a pert, akkor ez esetben a másik fél ügyvédi költségeit az állam fizeti. A költségmentességet a keresetlevél beadásakor a bíróságon formanyomtatványon lehet kérni, és azt szociális rászorultság alapján bírálják el. (Sok környezeti ügyben az érintettek megállapodást kötnek, hogy a per a szociálisan legrosszabb helyzetben lévő személy nevében fusson, de a költségeket - utazási költségek, ügyvéd honorárium, szakértői díjak stb. - együttesen fizetik.)

Jogi eljárásakor nagyon fontos, hogy az eljárás csak addig menjen, amíg a felperes kívánja. A mai gyakorlat szerint a legtöbb per sikere - még biztosnak ígérkező jogi megalapozottság esetén is - erősen kétséges. Másrészt sokan érzik úgy, hogy tőkeerős, hatalommal rendelkező érdekek ellen perrel lépni veszélyes, a felperessel gyakran „történik valami”.

Képzeljük el, hogy egy kis falu mellett hulladéklerakót terveznek. A falusiak képviselőjében egy civil szervezet pert kezd a lerakó építése ellen. Az eljárás közben azonban a falusiak elvesztik lelkesedésüket, kiállnak a per mögül. Szabad folytatni a pert? Nem, az ügyet képviselő civil szervezet sem csinálhat presztíziskérdést egyetlen ügyből sem. Lehet, hogy az érintettek komoly fenyegetéseket kaptak, lehet, hogy az életükkel játszottak.

A bírók döntő része nyitott a környezetvédelmi témák felé, csak keveset tudnak róluk. Segítsük a döntésüket megfelelő információk szolgáltatásával. Ha egy környezetvédelmi ügyben tájékoztatlanak látszó bíróval kerülünk szembe, nyugodtan küldjük részére **részletezéseket, beadványokat, mellékleket**. Ezekben szakmai és jogi kérdéseket is elemezhetünk. A bírók általában szívesen veszik, ha a számukra új területen útmutatókat, segítséget adunk a kezükbe. Ez a munkájukat megkönnyíti. Sokszor érdemes leírni azt is, hogy mely jogszabályok figyelembevételét kérjük, ajánljuk. (Előfordult, hogy egy bíró kérte a hivatkozott jogszabály becsatolását.)

A pert indító keresetlevél tartalma megszabott. Ennél többet azonban nem csak szabad beadni, de sokszor kifejezetten célszerű. Ha az eljárás közben valamilyen okmány, irat, bizonyíték csatolását kéri tőlünk a bíró, azt minél előbb küldjük el. Ezen felül bármikor, bármit csatolhatunk, amit bizonyító erejűnek vélünk, vagy ami a döntést alátámaszthatja.

Csak legvégső esetben forduljunk a **külső nyomásgyakorlás** eszközéhez. Egy bírósági döntést nyilvánvalóan befolyásol a bíróság épülete előtti demonstráció, vagy a médiában megjelenő cikk, beszámoló, nyilatkozat. Lehet, hogy az adott tárgyalást számunkra kedvező irányba terelhetünk ilyen eszközökkel, de az érdekelt felekkel való kapcsolatunkat erősen fenyegeti az, ha ilyen eszközöket veszünk igénybe. Éppen ezért lehetőleg kerüljük ezeket: a háborút nyerjük meg, ne a csatát.

Hasznos címek, linkek:

Környezetvédelmi és Vízgazdálkodási Minisztérium

1011 Budapest, Fő u. 44-50

457-3300

www.kvvm.hu

EMLA Környezeti Management és Jog Egyesület

1076 Budapest, Garay u. 29-31

322-8462

www.emla.hu

Levegő Munkacsoport

1114 Budapest, Ulászló u. 15.

361-3630, 209-3822

www.levego.hu

Reflex Környezetvédő Egyesület

9024 Győr, Bartók B. U. 7.

(96) 316-192

www.reflex.gyor.hu